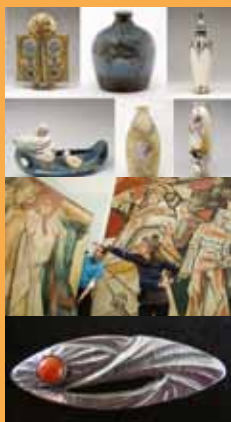

nieuws- en informatieblad

BELANGRIJKE DATA

- 25 februari 2011: Symposium architect Jan Stuyt en de Heilig Land Stichting.
- 12 maart 2011: ALV en rondleiding museumgoudA (Collectie Spijker).

IN DIT NUMMER

- Van het bestuur: nieuw jasje Nieuwsbrief, ALV op 12 maart 2011, Symposium Jan Stuyt (pag 2).
- Evenement: ALV en rondleiding museumgoudA op 12 maart 2011 Collectie Spijker en Tekeningen van Cornelis J.J. Bosch (pag 2).
- Symposium Thorn Prikker, De Jugendstil voorbij (te-rugblik) (pag 5).
- Boekbespreking: Hendrik Petrus Berlage - Italiaanse reisherinneringen (pag 8).
- Amsterdamse School sieraden (pag 10).
- Museum Het Schip heeft grote plannen (pag 13).
- Tentoonstellingsagenda (pag 16).

VAN HET BESTUUR

Nieuw Jasje

Zoals u kunt zien is onze Nieuwsbrief in een nieuw jasje gestoken en heeft de naam 'Rond 1900' gekregen. Onze webmaster Eef de Hilster heeft naar de mening van het bestuur voortreffelijk werk verricht en we zijn benieuwd of u even enthousiast over het nieuwe uiterlijk bent als wij.

Algemene Ledenvergadering

Op zaterdag 12 maart zal de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) van onze vereniging worden gehouden. Dit keer in het museum Gouda, zodat wij die dag ook een bezoek aan de tentoonstellingen 'Nederlandse keramiek vanaf de Jugendstil tot

2000' (de collectie Spijker) en 'Tekeningen van Cornelis J.J. Bosch' in museum Het Catharina Gasthuis zullen kunnen brengen. Zie elders in dit blad. Het jaarverslag, beleidsplan 2011, de financiële stukken, de agenda en de mogelijkheid om in te schrijven zijn apart bijgevoegd evenals het jaarverslag 2010 van de SSK.

Studiedag Jan Stuyt (1868 – 1934)

Graag vestigen wij nogmaals uw aandacht op het symposium dat op vrijdag 25 februari a.s. zal worden gehouden met als titel: 'Architect Jan Stuyt en de Heilig Landstichting'. De VVNK draagt financieel bij om deze interessante dag mogelijk te maken. Inschrijven vooraf via internet is noodzakelijk:

www.ru.nl/kunstgeschiedenis/formulier/stuyt-symposium

EVENEMENTEN

**Zaterdag 12 maart.
Jaarlijkse Algemene Leden Vergadering en bezoek aan collectie Spijker met rondleiding in museumgoudA.**

ALV

De stukken voor deze vergadering zijn apart - in zwart/wit - bijgevoegd.

Collectie Spijker

In een periode dat er nog maar weinig belangstelling bestond voor de Jugendstil,

begonnen Toos en Willem Spijker ca. 35 jaar geleden met het verzamelen van Nederlands sieraardewerk: Rozenburg, Distel, Amstelhoek, Porceleyne Fles, Zuid-Holland, maar ook werk van individuele keramisten zoals Chris Lanooij, Willem Brouwer en Harm Kamerlingh Onnes. Vaak beperken verzamelaars zich tot een bepaalde periode, fabriek of keramist maar in de collectie Spijker is bewust gekozen voor een breed spectrum van het sieraardewerk geproduceerd tussen 1880 en ruim een eeuw later. Samen met recente aanwinsten van meer hedendaagse keramiek beslaat de verzameling Spijker nu meer dan 1.000 stuks.

In 2001 is van deze collectie een grote overzichtstentoonstelling geweest in het

museum in Laren. Daarbij is een boek verschenen: 'Nederlandse keramiek vanaf de Jugendstil tot 2000'. Maar het verzamelen heeft na die tijd niet stil gestaan. Er zijn stukken gekocht en verkocht. Zo is aan collectieverbetering gewerkt.

In samenwerking met museumgoudA is nu een selectie van zo'n 500 stuks uit dit enorme aantal gemaakt, die vanaf 12 decem-

ber 2010 te zien is in het Gouds museum onder de titel 'Collectie Spijker. Nederlandse keramiek vanaf de Jugendstil tot 2000'. Een unieke kans om nader kennis te maken met één van de belangrijkste keramiekverzamelingen in particulier bezit van ons land. En een goede gelegenheid om de collectie Gouds plateel van museumgoudA te zien gerelateerd aan wat er vanaf de Jugendstil ook elders in Nederland aan sieraardewerk werd geproduceerd.

De conservator van het museum Hans Vogels zal een rondleiding verzorgen door de tentoonstelling.

Adressen & bereikbaarheid:

St. Janskerk

Achter de kerk 16, 2801 JX Gouda

MuseumgoudA

Achter de kerk 14, 2801 JX Gouda

0182-331 000

De St. Janskerk en het museum liggen op ongeveer tien minuten lopen van het station in Gouda. Er zijn diverse parkeergarages in de omgeving van het museum.

Inschrijving en kosten

Het bijwonen van de jaarvergadering is uiteraard gratis.

De kosten van de lunch en rondleiding zijn € 14 voor leden en € 16 voor introductés.

Programma

- 10.30 uur ontvangst met koffie/thee en stroopwafel in de St. Janskerk
- 11.00 uur aanvang jaarlijkse Algemene Leden Vergadering
- 13.00 uur lunch in het museumcafé
- 14.30 uur in twee groepen rondleiding in museum door Hans Vogels

Cornelis Bosch werd geboren op 21 oktober 1888 in Zutphen en overleed op 13 februari 1967 in Gouda. Hij kreeg zijn opleiding aan de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers in Amsterdam (1908-1912). Daarnaast was hij lid van Vereeniging Sint Lucas (Amsterdam) en was hij van 1919 tot 1953 tekenleraar aan de Rijks HBS te Gouda nu bekend als de Goudse Scholengemeenschap Leo Vroman.

Als tekenaar van stadsgezichten en landschappen werkt Cornelis Bosch uitermate precies, meestal in zwartwit en grijs tinten, maar soms voegt hij ook kleur toe aan tekeningen die ook in topografisch opzicht erg interessant zijn. Het gaat Bosch om de lijnen en contouren van de architectuur, ornamenten en detaillering. In de landschappen zijn dat vooral de bomen, struiken en gras. Mensen en dieren lijken daar niet bij te horen, want die zie je bijna nooit. Bosch dateert zijn tekeningen wel, anders zouden ze helemaal los zijn van de tijd waarin ze gemaakt zijn. Het ontbreken van leven geeft de tekeningen iets onaantastbaars, materie vormt de essentie van de manier waarop Bosch naar zijn omgeving kijkt.

Lieske Tibbe

In het Museum Boijmans van Beuningen te Rotterdam was van 13 november 2010 tot 13 februari 2011 de tentoonstelling Thorn Prikker, de Jugendstil voorbij te zien. Johan Thorn Prikker (1868-1932) geldt als een van de kopstukken van de beeldende kunst rond 1900, maar eigenlijk is hij weinig bekend en dit is sinds de jaren '60 van de vorige eeuw de eerste grote overzichtstentoonstelling die aan hem gewijd is. Omdat hij zich, behalve met de schilderkunst, heeft beziggehouden met diverse takken van toegepaste kunst (meubelontwerp, batik, muurschilderingen, glas-in-lood, affiches, houtinlegwerk en mozaïek; een 'alleskunner' dus) leek hij bij uitstek een figuur om in VVNK-verband aandacht aan te besteden.

Op 20 januari 2011 kwamen 54 leden van de VVNK bijeen voor het tweejaarlijkse VVNK-symposium, in de Armeniuskerk tegenover Museum Boijmans van Beuningen.

*Opbouw tentoonstelling Thorn Prikker.
Foto Fred Ernst.*

Als eerste spreekster trad op Christiane Heiser, in 2008 gepromoveerd op het oeuvre van Thorn Prikker tussen 1880 en 1912. Zij was een van de samenstellers van de tentoonstelling en gaf nadere toelichting op een aantal keuzes die daarvoor gemaakt waren. Centraal in haar verhaal 'Johan Thorn Prikker - Een ongemakkelijk multitalent' stonden de grote

wandschilderingen en glas-in-loodramen die voor het merendeel in Duitse gebouwen bevinden. Eén van de oorzaken van de relatieve onbekendheid van Thorn Prikker is het gegeven, dat hij in 1904 naar Duitsland verhuisde en sindsdien weinig meer voor Nederlandse opdrachtgevers heeft gewerkt. Nederlandse studies over Thorn Prikker houden dan ook vaak op bij 1904, maar Christiane Heiser liet zien dat de verhuizing geen breuk in het werk van Thorn Prikker betekende.

Vervolgens kwam Marjan Groot aan het woord; zij is als kunsthistorica werkzaam aan de universiteit van Leiden, en gespeciali-

(linksboven) Essener glas in lood.
Foto Kunstmuseum Krefeld.

(boven) Tentoonstelling
Johan Thorn Prikker de Jugendstil voorbij,
Foto Fred Ernst.

(links) Christiane Heiser aan het woord.
Foto Eef de Hilster.

seerd in kunstnijverheid rond 1900, speciaal gericht op vrouwelijke kunstenaars. Haar lezing, Batik, exotisme, vrouwen. De connotaties van een techniek behandelde, met als vertrekpunt de batikontwerpen van Thorn Prikker, de manier waarop er omstreeks 1900 gesproken en geschreven werd over kunstnijverheid, en daarbinnen de textiele kunsten en uiteraard de batikkunst. Aan de hand van diverse citaten legde zij het 'genderdenken' hierover bloot: textielbewerking en batikken werden gezien als vrouwelijke (en daardoor wat mindere) kunsttacken. Binnen de toegepaste kunsten was sprake van een taakverdeling tussen mannelijke en

vrouwelijke kunstenaars. Zo ook bij Thorn Prikker: hij verzorgde het 'geestelijke' werk, het ontwerpen voor batiks, maar de uitvoering - het handwerk dus - werd door vrouwen verricht, onder andere in het atelier van Agatha Wegerif.

Na de middagpauze volgde de lezing van Mienke Simon Thomas, senior conservator toegepaste kunst en vormgeving bij het museum Boijmans van Beuningen, en ook een van de samenstellers van de tentoonstelling. In 'De Jugendstil voorbij. Inleiding op de tentoonstelling' belichtte zij vooral een bijzonder deel van de expositie: de groot-

schalige ontwerpen voor schilderijen in de raadzaal van het Rotterdamse stadhuis, uit 1917-1918. Destijds vond men de ontwerpen van Thorn Prikker te 'modern' en niet aansluitend bij de stijl van het gebouw, en hij kreeg de opdracht niet. De ontwerpen kwamen terecht in Museum Boijmans van Beuningen en zijn voor deze gelegenheid weer uit het depot gehaald. Later, in 1925, kreeg Thorn Prikker alsnog een opdracht voor schilderijen in de burgerzaal van het stadhuis. Deze schilderijen bevinden zich nog ter plaatse.

Van de gelegenheid tot vragen stellen en discussie na de lezingen werd ruim gebruik gemaakt. Na afloop was er gelegenheid om alles met eigen ogen te bezichtigen in de tentoonstelling Thorn Prikker, de Jugendstil voorbij (en sommigen namen de gelegenheid te baat om de bijna afgelopen tentoonstelling 'De grote ogen van Kees van Dongen' te bezoeken).

*(linksboven) Marjan Groot aan het woord.
Foto Eef de Hilster.*

*(boven) Mienke Simon Thomas aan het woord.
Foto Eef de Hilster.*

Hendrik Petrus Berlage - Italiaanse reisherinneringen.

Bezorgd en ingeleid door Herman van Bergeijk, Uitgeverij 010, Rotterdam, 2010, ISBN 9789064506857, 187 p., € 24,50.

Het boek is te raadplegen in de studiezaal van het Nederlands Architectuur instituut NAI te Rotterdam.

De Italiaanse reisschetsen van Berlage vormen samen met zijn reisherinneringen de neerslag van de Prix de Rome reis die hij maakte in 1880-1881. Van het originele manuscript van zijn reisverslag werd eerder al een transcriptie gemaakt. Nu is het de bron van een uitgave in boekvorm: H.P. Berlage, Italiaanse reisherin-

neringen, bezorgd en ingeleid door architectuurhistoricus Herman van Bergeijk.

In 1880-1881 reisde Berlage naar Italië en bezocht onder andere Genua, Napels, Sicilië, Rome, Orveito, Perugia, Siena, Florence en Venetië. Zijn reisherinneringen zijn geen particuliere aantekeningen die hij alleen voor zichzelf maakte. Het verslag houdt het midden tussen een dagboek, een architectonische verhandeling, een boek over Italië en gedachten over Nederland. Van Bergeijk vermoedt dat Berlage het schreef met oog op latere publicatie. Berlage hield al bij het

*H.P. Berlage. Reisschetsen Italië. Villa di Papa Giulio, Rome, 1881.
Collectie NAI / BERL 290.*

schrijven rekening met een breed lezerspubliek. Zijn verslag is geen droge exercitie, maar een levendig en gekleurd relaas. Hij is niet louter toeschouwer in een hem vreemde wereld, hij neemt deel aan het openbare leven, het leven op straat, en past zich aan aan lokale gebruiken. Berlage had in die tijd echter nog geen contacten met de uitgeverwereld, en publicatie heeft vóór deze uitgave nooit plaatsgevonden.

*H.P. Berlage. Reisschetsen Italië. Bij Pisa, 1880.
Collectie NAI / BERL 289.*

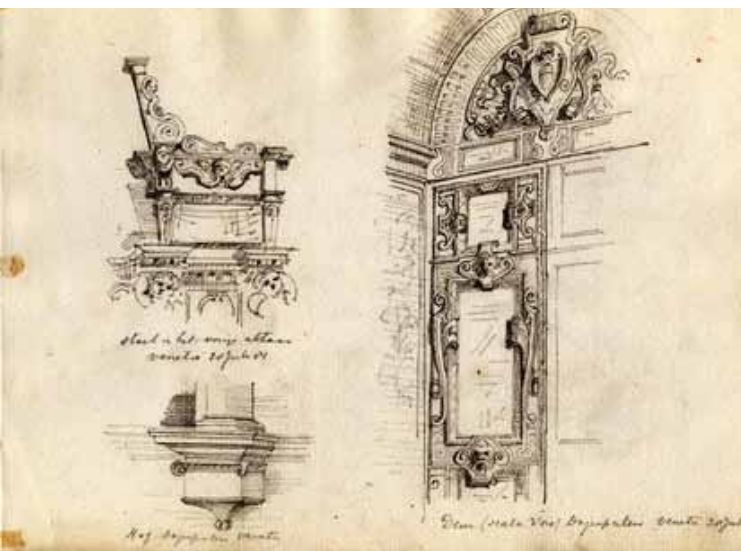

De reisschetsen zijn geen illustraties bij het reisverslag: woord en beeld zijn nauwelijks aan elkaar gerelateerd. Elke dag trok Berlage erop uit om schetsen te maken en monumenten te analyseren. Doordat de meeste tekeningen nauwkeurig gedateerd zijn, geven ze een goede indicatie van route en verblijfsduur. Het verslag kent waarschijnlijk niet die dagelijkse regelmaat. Schrijven vergt een ander soort concentratie en Berlage gebruikte vermoedelijk enkele avonden en de lange reistijden om zijn verhaal op papier te zetten.

Reisschetsen, reisverslagen, aantekeningen, opmetingen en studies komen in veel architectenarchieven voor. Architecten reizen graag om hun repertoire aan vormen te verrijken. Opvallend is dat Berlage zich niet alleen bezighield met wat hij vastlegt, maar ook met de vraag hoe hij dat doet.

*H.P. Berlage. Reisschetsen Italië. Deur van het Dogenpaleis, Venetië, 1881.
Collectie NAi / BERL 289*

*H.P. Berlage. Reisschetsen Italië. Kinderen bij de Concordia tempel, Agrigento, 1881.
Collectie NAi / BERL 289.*

Hij maakte eenvoudige, wat onbeholpen schetsjes, precies nagetekende, schoolse reproducties, en fraai gekleurde aquarellen. Hij zocht nog naar een eigen stijl en worstelde met verschillende representatietechnieken.

Door te tekenen trachtte hij de onbekende wereld te begrijpen. Met lijnen, vlakken en vlekken bouwde hij een beeld van zijn indrukken, en dat deed hij in eerste instantie voor zichzelf. Hoewel het aantal bouwkundige tekeningen en opmetingen domineert, tekende Berlage ook veel tafereelen die strikt genomen niet tot zijn vakgebied behoren. Hier verraadt zich al de schilder in hem, en zijn belangstelling voor het pittoreske. In latere jaren zou zijn tekenkunst zich in die richting verder ontwikkelen.

Deze tekst is gebaseerd op de inleiding van het besproken boek.

Wim Wisman en Nico Smit

Amsterdamse School, wat is dat?

Het kunstbegrip Amsterdamse School wordt voornamelijk gebruikt in de architectuur. M. de Klerk, Th. Wijdeveld of P.L. Kramer. In de Spaarndammerbuurt en Amsterdam-Zuid staan mooie voorbeelden van hun werk. In de eerste buurt staat ook museum het Schip. De architecten ontwierpen niet alleen gebouwen, maar ook vaak het interieur, geheel of gedeeltelijk. Zoals meubelen, tapijten, klokken en lampen en bestek. In deze opsomming van artikelen hoort ook de categorie sieraden. Zij worden niet vaak genoemd. Deze voorwerpen werden door andere ambachtslieden gemaakt: de zilversmeden. In onderstaand artikel vragen wij aandacht voor dit kleine sier-artikel.

Hoe het begon.

Eind jaren tachtig. Een kijkdag bij veilinghuis de Zon op de Overtoom in Amsterdam. In een vitrine lagen vijf mooie broches. De catalogus vermeldde: Amsterdamse School tussen 1915 en 1935 en bij

één speld de naam van de maker. Tijdens de veiling kocht ik er twee. Ze waren duur, maar ik was er blij mee. Mijn partner had meer tijd nodig om deze sieraden mooi te vinden. Het was onze eerste kennismaking met deze vorm van de Amsterdamse School.

Thuis dacht ik 'even' te kunnen opzoeken of er wat meer over deze broches bekend was. Dat bleek niet zo eenvoudig te zijn. Onze toenmalige kunstboekenverzameling voorzag niet in de benodigde informatie. Wij zochten verder. Informatie verkregen wij uit twee uitgaven. De één uit 1976, de catalogus van een tentoonstelling in Utrecht door het Nederlands Goud- Zilver- en Klokkenmuseum; de ander uit 1983 met de titel 'Art Nouveau en Art Deco in Nederland' door Daan van der Cingel en Frans Leidelmeijer: blz. 131, 132, 133. Deze informatie was een goed begin.

De Stijl

Amsterdamse School is architectuur, zegt de encyclopedie, Periode 1910 – 1930. Materiaal en constructie zijn ondergeschikt aan de expressie van gevel. Deze architecten zijn sociaal bewogen. Zij bouwen voor de laagste inkomensgroepen. Met andere woorden: zij ontwierpen sociale woningbouw. Veelal werden bakstenen gebruikt, de vermetelingen, uitbouw-tjes en ander mate-

riaalgebruik vormden de versiering. Soms is monumentaal beeldhouwwerk toegevoegd.

Maar Amsterdamse School is zoals gezegd ook meubelen, tapijten en huisraad en bovendien siera-

den. De architecten werken op grote schaal, de sieradenmakers werken op een veel kleinere. Zij gebruiken eenvoudige materialen, maken de versiering in het materiaal zelf en voegen eventueel een eenvoudige steen toe. Behalve spelden in deze stijl zijn ook andere

sieraden gemaakt, zoals (boven-)armbanden, clips, hangers, colliers en in mindere mate ook ringen, oorbellen en soms ook manchetknopen.

Materiaal en versieringen

Een koperen broche vermeldt aan de achterzijde in inkt de oorspronkelijke prijs van 2 gulden. Goud, platina en diamanten komen door deze keuze niet in aanmerking. Zilver is gebruikt naast koper, tin en nikkel in verschillende legeringen. Door deze materiaalkeuze komen deze sieraden nauwelijks bij de juweliers van die dagen terecht. Zij zijn immers juwelenverkopers. Dit genre sieraden wordt door hen wat minachtend beschouwd als een vorm van kunstnijverheid.

Het sieraad krijgt de versiering 'in' het materiaal en deze bewerking wordt meestal aangevuld met een steen. Door middel van hameren, etsen, of openwerken, zijn golfjes, deukjes, rondingen, of graveerlijntjes aangebracht. Bedoeld om de expressie en glans te verkrijgen. Het sieraad is daarmee af.

De signaturen

Goud- en zilversmeden signeren hun sieraden. Hun meesterteken (of makersmerk) is meestal op het sieraad te vinden. Een sieradenmaker signeert wel zijn zilveren

exemplaren, de sieraden van onedele metalen zijn dus zelden gesigneerd.

Voor eenvoudige sieraden zijn meestal enkele technieken voldoende, die bovendien tot de 'gemakkelijke' handelingen worden gerekend. Men hoeft dan ook geen afgeronde opleiding achter de rug te hebben. Zelfs op de ambachtsscholen zijn sieraden gemaakt. Een oude meneer, die samen met zijn vrouw onze collectie bekijkt, vertelt dat hij "ook zulke dingetjes" heeft gemaakt. Als het niet lukte, gooide hij ze gewoon weg.

De makers

Grote meesters

Een aantal makers mogen als algemeen bekend worden verondersteld. Mensen als Frans Zwollo sr., Bert Nienhuis, Jan Eissenloeffel, Henri Methorst, Cris Agterberg en Fons Reggers horen hiertoe. Bijna overal komt men hun namen tegen. In 1924 schrijft de kunsthistorica jkvr. Dr. C. H. de Jonge als eerste over de sieraden uit haar tijd. Het is het achttiende deel uit de serie 'de toegepaste kunsten in Nederland'. Deze uitgave wordt nog steeds geraadpleegd.

Kleine meesters

Veel groter is de groep makers die wij 'kleine meesters' noemen. Zij werken in edel metaal, zilver, en onedele metalen, tin, koper, messing. Zij maken uiteenlopende vormen. Er wordt goed naar het werk van andere kunstbroeders gekeken. Zoals naar de architecten in hun tijd.

Bij gesigeneerde sieraden komen we regelmatig de volgende namen tegen: B. van Tiggele en D. Gaillard uit Schoonhoven, J. Citroen en L. Jansen uit Amsterdam. G. Kok uit Haarlem en G. Pannebakker uit Utrecht.

Vreemde eend in de bijt!?

Aardewerkfabriek Voet te Katwijk maakt een keramische broche, die een gehamerde imiteert.

Uit de mode?

Na de oorlog is de waardering voor genre sieraden voorbij. Zij worden als ouderwets ervaren. Iemand noemt ze zelfs "zulke deprimeerde dingen".

Een oud-zilversmid vertelt: dat ze bij honderden worden ingeruild bij de aankoop van eigentijdse (moderne) sieraden. Hij verwijderd de stenen, gooit het zilver in de smeltbak en alles wat geen zilver is, belandt in de vuilnisemmer. Pas de laatste twee decennia bloeit de belangstelling voor deze karakteristieke sieraden weer op.

Hoewel het hoogtepunt van deze belangstelling geweest is. De trouwe liefhebbers en draagsters blijven over.

Behalve hangers en spelden zijn er ook clips gemaakt. Zelfs van kunststof als bakeliet. Sommige van deze sieraden worden ook door mannen (nu nog) gedragen.

Poetsen?

Een vraag die ons nogal eens gesteld wordt: moet ik poetsen of niet? Beide keuzes hebben fervente verdedigers. Bij niet-poetsen 'werken' de sieraden niet. Al die

putjes, bolletjes, golfjes zijn gemaakt om te glanzen. De sieradententoonstelling in het Centraal Museum in 2002 had dan ook als titel 'Zonder wrijving geen glans'.

Een poetsadvies onzerzijds: poets spaarzaam met een geïmpregneerde doek (HEMA). Laat de broche zacht glimmen en wees zuinig op het patina van uw sieraad. Laat het gebruik van poetsmiddelen achterwege.

Tot slot:

In het boek 'Leven in een verzameling - Toegepaste kunst 1890 – 1940, de collectie Meentwijk', zijn zestien pagina's opgenomen met Amsterdamse School sieraden. Deze bijdrage is geschreven door Marjan Unger. Het boek is uitgekomen in 2000 t.g.v. een grote tentoonstelling in het Singer Museum te Laren.

Voor de tentoonstelling 'Zonder wrijving geen glans' in het Centraal Museum in Utrecht verzorgde M. Unger een kijkwijzer, waarin zij aandacht besteed aan de 'kleine meesters'.

In haar eigen boek met de titel 'Nederlandse sieraad in de 20ste eeuw' wijdt zij twee hoofdstukken aan de sieraden uit die periode. De eerste periode is tussen 1910 – 1932; de tweede periode loopt van 1932 tot 1948. Dit dikke boek zal de komende jaren als hét standaardwerk fungeren voor de Nederlandse sieraden.

MUSEUM HET SCHIP HEEFT GRO- TE PLANNEN

Ben Stork

*Alice Roegholt en Ab Vos vergezeld door
straatmeubilair 1915-1935.*

Foto Ben Stork.

Dinsdag 17 januari had uw nieuwsbrief-redacteur een ontmoeting met Alice Roegholt (directeur Museum Het Schip) en Ab Vos (oud directeur Stedelijke Woningdienst Amsterdam en nu voorzitter Initiatiefgroep Museum Amsterdamse School). Enthousiast vertelden zij mij over de plannen die er zijn gemaakt om de school in het woningcomplex Het Schip aan te kopen en om te bouwen tot een heus nieuw museum. De school voldoet niet meer aan de huidige eisen en zal worden verplaatst naar een nieuwe locatie. Rondom deze in 1921 al bestaande school is het inmiddels beroemd geworden volkshuisvestingcomplex voor arbeiders Het Schip in 1921 gerealiseerd. Het ontwerp van het complex Het Schip is gemaakt door het boegbeeld van de architecten van de Amsterdamse School Michel de Klerk. Monumenten zoals Het Schip en vele an-

dere volkswoningbouwcomplexen zijn het directe gevolg van de Woningwet van 1901.

Alice Roegholt: "De Woningwet leidde tot het ontstaan van woningcorporaties en de Dienst Volkshuisvesting, beide betrokken bij het ontwikkelen van betaalbare huurwoningen. Het honderdjarig bestaan van de wet in 2001 was de aanleiding om het vrijgekomen postkantoor in het complex te restaureren."

De restauratie kon worden gerealiseerd dank zij ondersteuning van bouwbedrijven, projectontwikkelaars, de Amsterdamse woningcorporaties en de gemeente Amsterdam. De opening van het postkantoor als museum was een experiment dat aansloeg en vroeg om een vervolg.

Alice: "In 2004 konden wij de vrijkomende woning onder de beroemde toren restaureren, inrichten en toevoegen aan het museum."

Dank zij het gestaag toenemende aantal bezoekers konden vanaf 2005 een aan-

*School omgeven door woningbouwcomplex 'Het
Schip' toekomstig Museum?
Foto Google Street View.*

A Voorrijl postkantoor naar ontwerp van Michel de Klerk / tentoonstelling Plaats Restante SPAARNDAMMERPLANTSOEN 1 66
Opvangstijden 11:00 - 17:00

B Plasmawoning / tentoonstelling inspiratiebronnen van de Amsterdamse School / toevlucht
MEMBLIGSTRAAT 283
Opvangstijden 11:30 - 11:50 / 12:30 - 11:30 / 13:30 - 13:30 / 14:30 - 14:50 / 15:20 - 15:50 / 16:30 - 16:50

C Lunchroom / tentoonstelling Amsterdamse School
OOSTZAANSTRAAT 28
Opvangstijden 11:00 - 17:00

D Museumruimte / tentoonstelling Amsterdamse School straatmeubilair
OOSTZAANSTRAAT 28
Opvangstijden 11:00 - 17:00

tal winkleenheden in de Oostzaanstraat tegenover het complex worden betrokken en worden ingericht als lunchroom en kantoor.

Alice: "In 2006 is de tuin achter de lunchroom als expositietuin bij het museum gevoegd waarin we straatmeubilair ontworpen in het tijdvak 1915 – 1935 exposeren (waaronder de beroemde blauwe brievenbus van de Amsterdamse Gemeentegiro)."

De huidige museumruimtes worden van de woningcorporatie Eigen Haard gehuurd, de lunchroom en het kantoor van woningcorporatie Ymere. Exploitatiekosten worden gedekt door de publieksinkomsten

(15.000 betalende bezoekers in 2010) en een geïndexeerde jaarlijkse bijdrage van € 80.000 van de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties.

Er worden vanuit het Schip maar ook in andere delen van Amsterdam diverse excursies georganiseerd. Zie bijgaand overzicht.

Alice: "We denken dat we na realisatie van het nieuwe museum in potentie naar 50.000 betalende bezoekers per jaar kunnen groeien."

Op mijn vraag naar de kosten was het antwoord:

Alice: "De aankoop van de school en de verbouwing daarna tot nieuw museum zal volgens een voorlopige raming zo'n 6 à 7 miljoen euro kosten."

De raming is opgesteld door het architectenbureau SatijnPlus 2010 verantwoordelijk voor bijgaande doorsnede van de achterkant van het Nieuwe Museum. Meer informatie over Museum Het Schip en niet te vergeten informatie over fiscaal vriendelijk schenken van bijdragen aan de plannen en activiteiten van Museum het Schip is te vinden op www.hetschip.nl.

Excursies

*Elke zaterdag wandeling

14.30-16u *Langs de Schatten van de Volkshuisvesting.*

Wandeling in de nabije omgeving van volkswoningbouwcomplex Het Schip bevinden zich ook andere prachtige woningbouwcomplexen uit de periode van De Amsterdamse School. Tijdens de excursie komen deelnemers meer te weten over de idealen van de sociale woningbouw.... (11.00-12.30 in het engels)

Reserveren wenselijk. MJK korting. Zie www.hetschip.nl

*Elke zondagochtend

Rondleidingendoor het Scheepvaarthuis/Grand Hotel Amrath. Dit spraakmakende bouwwerk wordt gezien als het eerste gebouw van De Amsterdamse School. Een wandeling vol optische verassingen in een gebouw dat de scheepvaart geschiedenis in zijn beeldende architectuur en vormgeving op wonderlijke wijze laat beleven. Groepen ook op andere dagen. Reserveren noodzakelijk. Zie www.hetschip.nl

*Elke laatste zondag van de maand

Busexcursie langs de *Bouw en Sierkunstwerken* van de Amsterdamse School. De bouwstijl die in de jaren '20 als een indrukwekkende gordel volkswijken rond de grachten gebouwd is.

Reserveren noodzakelijk. MJK korting. Zie www.hetschip.nl, NS korting.

*Regelmatig

boottocht *Over Arbeiderspaleizen en Zeekastelen* Een veelzijdige tocht die een verbinding maakt tussen de geschiedenis van de Amsterdamse Haven en de Sociale Woningbouw. Van het Centrum via het Oostelijk Havengebied naar de Houthaven eindigend in Museum Het Schip. (2u varen, aansluitend rondleiding in het *Voetspoor van Wibaut* +Museumbezoek)
Reserveren noodzakelijk. MJK korting. Zie www.hetschip.nl

* Dinsdag t/m zondag van 11.00-17.00u. Museum Het Schip:

Rondleiding elk heel uur Spaarndammerplantsoen 140 Amsterdam.
Eindpunt bus 22. Schrijf in voor de nieuwsbrief op www.hetschip.nl

TENTOONSTELLINGSAGENDA per februari 2011

AMERSFOORT – Museum Flehite
033-2471100 / www.museumflehite.nl

Nachtlicht. 3 april 2011 t/m 26 juni 2011.

In Nachtlicht is te zien hoe Nederlandse kunstenaars tussen 1880 en 1940 de uitdaging van het schilderen van het nieuwe licht aanpakten. Daarnaast geeft de tentoonstelling een beeld van een andere tijd: de kunstwerken vertellen het verhaal van het nachtelijk stadsleven rond 1900.

In de tentoonstelling is werk te zien van onder meer Isaac Israëls, George Hendrik Breitner, Jan Sluijters, Leo Gestel, Kees van Dongen, Kees Maks, Johan Dijkstra, Piet van der Hem, Marie

Henri Mackenzie en Cor Noltee; waaronder topstukken afkomstig uit musea en uit particuliere verzamelingen.

AMSTERDAM – Museum van Loon
020-6245255 / www.museumvanloon.nl
Thérèse Schwartze, De Amsterdamse Fine Fleur geportretteerd. T/m 3 mei 2011.

De tentoonstelling hangt samen met met die in Kasteel Het Nijenhuis (Heino/Wijhe). Zie aldaar.

AMSTERDAM - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl
Nieuwe aanwinsten: Werken op papier. T/m 5 juni 2011.

Het Van Gogh Museum verwert regelmatig tekeningen en prenten uit de periode 1840-1914 die context geven aan het leven en werk van Vincent van Gogh. Het betreft tekeningen en prenten van zijn voorgangers, zoals de School van Barbizon en de Haagse School, van zijn tijdgenoten, onder wie Emile Bernard, of werken uit de jaren na zijn dood in 1890.

Voor de presentatie Nieuwe aanwinsten is een representatieve selectie gemaakt uit de bijna 200 aanwinsten van de afgelopen vijf jaar. Er zijn tekeningen en prenten te zien van beroemde kunstenaars als Gustave Doré, Jean-François Millet, Anton Mauve en Henri de Toulouse-Lautrec, en ook Vincent van Goghs vroege tekening Vrouw op haar doodsbed.

ASSEN - Drents Museum

Tijdelijk gesloten in verband met verbouwing. Het museum organiseert een aantal zaterdagen (5 maart, en 2 april en zondag 3 april 2011), zogenaamde Hardhat-tours. Voorzien van veiligheidshelm en veiligheidsschoenen worden maximaal 25 personen exclusief rondgeleid over het bouwterrein. Aanvang: 10.30. Plaats: Kloosterstraat 6, Assen. Kosten € 5 p.p., koffie/thee inbegrepen en ter plekke te voldoen. Opgave tot vijf dagen tevoren via boekingen@drentsmuseum.nl of 0592-377709.

GOUDA – MuseumgoudA
0182-331000 / www.museumgouda.nl

Collectie Spijker. Nederlandse keramiek van Jugendstil tot 2000. T/m 3 april 2011.

Tekeningen van Cornelis J.J. Bosch, t/m 20 maart 2011.

Op 12 maart zal onze Algemene Ledenvergadering in Gouda worden gehouden en zullen we bij deze exposities worden rondgeleid. Zie elders in dit blad.

'S-GRAVENHAGE - Gemeentemuseum
070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl
Laszlo Moholy-Nagy, The Art of Light, t/m 1 mei 2011. *)

'S-GRAVENHAGE – Museum voor Communicatie
070-3307500 / www.muscom.nl
De kiezer verleid? Verkiezingsaffiches NL/DE. T/m 6 maart 2011.

Inwoners van Nederland opgelet! Het Museum voor Communicatie toont hét overzicht van verkiezingsaffiches uit Nederland en Duitsland. Vergelijk de tientallen affiches van 1918 tot nu en merk de overeenkomsten en verschillen op. Ervaar hoe politieke partijen je proberen te verleiden op ze te stemmen. Met een foto van hun

lijsttrekker, al dan niet naakt, met een beeld en een mening over de actualiteit of door zich af te zetten tegen hun politieke tegenstanders. Wat werkt het beste? Bekijk de affichereproducties vol van symboliek. Begrijp je nog wat er staat? Natuurlijk mag je ook zelf stemmen. Niet op een partij, maar op het beste affiche. Deze kleine sprekende tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door de Stichting Design Den Haag.

GRONINGEN – Grafisch museum
050-5256497 / www.grafischmuseum.nl
DE PLOEG IN DE JAREN TWINTIG - GRAFIEK UIT HET GRONINGER MUSEUM. T/m 24 april 2011.

Gedurende drie maanden worden zeventig grafische werken uit het eerste decennium van Kunstkring De Ploeg geëxposeerd. De grafiek is afkomstig uit de collectie van het Groninger Museum en werd nooit eerder in deze samenstelling geëxposeerd.

Kunstkring de Ploeg bestaat nog steeds, maar haar artistieke wortels en belangrijkste kunsthistorische betekenis liggen in de jaren twintig van de vorige eeuw. De grafische werken uit deze beginperiode komen prachtig tot hun recht in het Grafisch Museum dat is gehuisvest in een schoolgebouw

uit 1928 van stadsarchitect Siebe Jan Bouma, in de jaren twintig zelf enkele jaren lid van De Ploeg. De in verschillende grafische technieken uitgevoerde werken, waarin zowel impressionistische als expressionistische elementen te zien zijn, sluiten dan ook prachtig aan bij de architectuur in de stijl van de Amsterdamse School. Hierdoor zijn de werken in een passende omgeving te zien, omringd door de geur van drukinkt en het geluid van draaiende persen, zoals ook de Ploegleden het moeten hebben ervaren. De expositie omvat zeventig werken van Hendrik Nicolaas Werkman, Johan Dijkstra, Jan Wiegers, Jan van der Zee, Jan Altink, Jan Gerrit Jordens en George Martens uit de periode 1920-1930. De grafiek werd in bruikleen gegeven door het Groninger Museum en is nooit eerder in deze samenstelling getoond.

HAARLEM – Museum voor psychiatrie
Het Dolhuys

023-5410670 / www.hetdolhuys.nl

Dossier Van Gogh: gek of geniaal?
T/m 27 februari 2011.

De tentoonstelling biedt nieuwe inzichten in de persoonlijkheid van Vincent van Gogh. Centraal staat de vraag of er een verband is tussen zijn gekte en zijn kunstenaarschap. Floris Mulder, conservator van Het Dolhuys, speelde al lang met het idee om een tentoonstelling te maken over Vincent Van Gogh. Floris: "Van Gogh is veel rationeler dan we tot nog toe dachten."

'S-HERTOGENBOSCH – Noordbrabants
Museum

073-6877877 /

www.noordbrabantsmuseum.nl

Vlaamse vedetten. Modernisme bij de zuiderburen 1885-1960. T/m 15 mei 2011.

Circa 50 werken van bekende modernisten uit België. Deze werken waren nooit eerder samen in Nederland te zien en zijn eenmalig en bij hoge uitzondering uitgeleend door het Brugse Groeningemuseum.

Het Groeningemuseum in Brugge is wereldberoemd om zijn collectie Vlaamse primitieven, maar bezit ook een verrassende verzameling 19de- en vroeg 20ste eeuwse kunst. In de tentoonstelling Vlaamse vedetten zijn werken uit diverse stromingen te zien, van bekende kunstenaars als bijvoorbeeld James Ensor, Emile Claus, Constant Permeke, Gustave de Smet of René Magritte. Deze kunstenaars woonden en werkten allemaal in België tussen 1885 en 1960.

De dominerende stroming in de Belgische kunst ná de Eerste Wereldoorlog was het Vlaams expressionisme. Dit werd sterk beïnvloed door het Duitse expressionisme en het kubisme. Het schilderij De verliefden in het dorp van Frits Van den Berghe is hiervan een goed voorbeeld. Figuratieve, tijkje vervormde voorstelling, kleurrijk maar toch ook duister van toon. Emoties worden in een rauwe vorm getoond.

HEINO/WIJHE - Museum de Fundatie /
Kasteel Het Nijenhuis,
0572-388188 /
www.museumdefundatie.nl

Thérèse Schwartz - De Nederlandse fine fleur geportretteerd.
T/m 13 juni 2011.

Vanaf zaterdag 12 februari is in Kasteel het Nijenhuis bij Heino de tentoonstelling

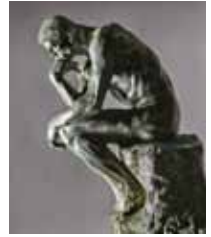
'Thérèse Schwartz – De Nederlandse fine fleur geportretteerd te zien. Rond 1900 werd Schwartz door tijdgenoten gekarakteriseerd als de 'Koningin der Nederlandse schilderkunst'. Wilhelm Martin, destijds directeur van het Mauritshuis, noteerde

in het herdenkingsboek dat hij in 1920 over haar schreef: "Een compleet overzicht van Thérèse's oeuvre zou een tekenend beeld geven van de hofkringen en patriciërsge-slachten, van de werelden van wetenschap en kunst, van die der groote kooplieden en fabrikanten tusschen ongeveer 1878 en 1918." Het is deze wereld die op de tentoonstelling centraal staat. Geëxposeerd worden een veertigtal schilderijen en pastels uit veelal particuliere collecties – waarvan een aantal voor het eerst te zien zal zijn. De tentoonstelling is gemaakt in nauwe samenwerking met Museum Van Loon te Amsterdam dat Thérèse Schwartz – De Amsterdamse fine fleur geportretteerd toont.

HUIZEN – Museum het Schoutenhuis
035-5250223 / www.huizermuseum.nl
Made in Huizen Holland 1934-1987.
T/m 19 maart 2011. *)

LAREN - Singer Museum
035-5393939 / www.singerlaren.nl
Singer Memorial Collectie. Hoogtepunten uit eigen verzameling.
T/m 27 maart 2011. *)
De Denker denkt weer. T/m 22 mei 2011.

De door bronsdieven zwaar beschadigde Larense Denker is op unieke wijze hersteld. Het spectaculaire resultaat is te zien in Singer Laren. De gerestaureerde Denker is er onder andere te vergelijken met de twee vroegste Denkers ooit gegoten, speciaal overgevo- gen uit Geneve en Melbourne. Weinig beelden zijn zo beroemd als De Denker en toch weten veel mensen niet wie hij is en waaraan hij denkt. Een bezoek aan Singer Laren brengt hier verandering in.

OTTERLO – Kröller-Müller Museum
0318-591241 / www.kmm.nl
De mannen van Helene - Het leven, de liefde, de kunst en het bouwen.
T/m 27 februari 2011. *)

ROTTERDAM – Kunsthal
010-4400300 / www.kunsthal.nl
Wim Oepts (1904-1988), Schilder en graficus. T/m 3 april 2011. *)

ROTTERDAM – Nederlands Fotomuseum
010-2030405 /
www.nederlandsfotomuseum.nl/
ANDOR VON BARSY. FOTOGRAAF IN ROTTERDAM. T/m 3 april 2011.

Nu voor het eerst te zien: de recent gevonden foto's van modern Rotterdam van

vóór WO II van de Hongaarse filmmaker Andor von Barsy. Samenwerking Nederlands Fotomuseum | Gemeente-archief Rotterdam | Joop de Jong | Floris Paalman | JapSam

Books | LantarenVenster | EYE Film Instituut Nederland | IFFR

STEENWIJK – Instituut Collectie Hildo Krop

Gasthuislaan 2, 8331 MX Steenwijk,
www.hildokrop.nl

Dans en toneelmaskers van Hildo Krop. T/m 1 april 2011. *)

ZAANDAM – Zaans Museum & Verkade Paviljoen

075-6162862 / www.zaansmuseum.nl

Van cactus- tot voetbalplaatjes, Zaanse bedrijven en hun albums. T/m 13 maart-2011.

Bij plaatjesalbums wordt vaak direct aan Verkade gedacht, dat is maar ten dele juist. Ook andere Zaanse ondernemingen timmerden flink aan de weg. De oogst mag er dan ook zijn. In totaal hebben zestien Zaanse bedrijven en fabrieken in het verleden plaatjesalbums op de markt gebracht, om klanten aan zich te binden. Het gaat om ruim negentig albums, uitgegeven in de periode vanaf 1903 tot op heden. Daarbij zitten juweeltjes op het gebied van het Nederlands landschap en de vaderlandse geschiedenis. Maar ook ongewone: over de watersnood die in 1916

een deel van Noord-Holland trof, of een overzichtswerk van te verzamelen cactussen en vetplantjes. Het sparen van ‘hebbeditgetjes’ is nooit uit beeld verdwenen. De laatste jaren is er zelfs sprake van een echte hype. Dat bewijzen de succesvolle spaaracties van grootwinkelbedrijf Albert Heijn, die keer op keer een schot in de roos zijn.

Verkade Album Het Naardermeer. T/m 13 maart 2011

Het Zaans Museum presenteert een nieuwe speciale tentoonstelling in de Schatkamer van het Verkade Paviljoen. Vanaf 7 december worden daar de originele aquarellen van het Verkade Album Het Naardermeer tentoongesteld. De langdurige reeks Verkade Albums vormt een hoogtepunt in de geschiedenis van de reclame in Nederland. In 1903 begon de Zaanse Brood-, Koek- en Beschuitfabrikant Verkade en Comp. met het uitgeven van de inmiddels beroemde plaatjesalbums: boeken voor het verzamelen van de losse kleurenplaatjes die bij verpakte artikelen werden verspreid.

*) Zie voor een uitgebreidere beschrijving de eerder verschenen nieuwsbrieven.

SECRETARIAAT

Barentzstraat 23
2515 XC Den Haag
06 - 16 23 00 42
secretaris@vvnk.nl

REDACTIE ROND 1900

TEKSTEN
Ben Stork
050 - 72 00 018
redactie@vvnk.nl

VORMGEVING
Eef de Hilster

webmaster@vvnk.nl